DUBBA · OYSS HAZIRLIK
9. Sınıf Tarih Dersi 1. Dönem 1. Ortak Yazılı Sınavı · Senaryo 3
Süre: 40 dakika · Her sorunun puanı yanında yazılıdır.

Adı Soyadı: .....
Sınıf / No: .....
Puan: .....

Telefonda aç: süreli çöz, paylaş

9. Sınıf Tarih · 1. Dönem 1. Ortak Yazılı (Senaryo 3)

1. Aşağıdaki kaynakları inceleyerek soruları cevaplayınız.

> ***Kaynak A*** *— Bir aşçının bir dergiye verdiği söyleşiden (kurgusal): "Lokantamı açmadan önce şehrin eski mutfağını tanımak istedim; iki yüz yıl önceki bir aşevinin harcama defterlerini ve el yazısı yemek tariflerini aylarca okudum. Bugün mutfağımızın vazgeçilmezi olan domatesin defterlerde hiç geçmemesine önce şaşırdım; nedenini araştırınca bu sebzenin bölge mutfağına çok sonra girdiğini öğrendim. Kıtlık yıllarında ekmeğe arpa ve darı karıştırıldığını görünce, o insanların sofrasını bugünün bolluğuyla küçümseyemeyeceğimi anladım. Artık menümdeki her yemeğin bir geçmişi var; misafirlerime tabakla birlikte o geçmişi de anlatıyorum ve işimi eskisinden çok daha anlamlı buluyorum."*
>
> ***Kaynak B*** *— Dere kenarındaki bir kasabanın belediye meclisi toplantı tutanağından (kurgusal): "Söz alan emekli öğretmen Hatice Sönmez, kasaba arşivindeki kayıtlara göre son yüz elli yılda derenin üç kez taştığını, her seferinde dere yatağına yapılmış evlerin yıkıldığını hatırlattı. Meclis, bu kayıtlar üzerine dere yatağında yeni yapı izni verilmemesine oy birliğiyle karar verdi. Ayrıca son taşkında mahalle halkının evini kaybedenlere kapısını açtığını anlatan tanıklıkların bir kitapçıkta toplanarak okullara dağıtılması ve en yüksek su seviyesinin köprü ayağına kalıcı olarak işaretlenmesi kararlaştırıldı."*

1.1. Kaynak A'da geçmişi araştırmanın aşçıya **birey olarak** sağladığı **iki** faydayı, kaynaktaki ifadelerle ilişkilendirerek açıklayınız.

1.2. Kaynak B'ye göre kasabanın geçmişini bilmenin **topluma** sağladığı **iki** faydayı, meclisin aldığı kararlara dayanarak açıklayınız.

2. Aşağıdaki kaynağı inceleyerek soruları cevaplayınız.

> ***Kaynak C*** *— Orhun Yazıtları'ndan (VIII. yüzyıl; kamu malı metinden sadeleştirilmiştir): "Çin halkının sözü tatlı, ipek kumaşı yumuşakmış; tatlı sözle, yumuşak ipekle kandırıp uzaktaki halkları kendine yaklaştırırmış. Bu söze kanıp onların topraklarına yaklaştığınızda, Türk halkı, çok kayba uğradın. (…) Bu sözlerimi ebedî taşa kazıttım; bunu görüp öğrenin, beylerinize ve devletinize sahip çıkın."*

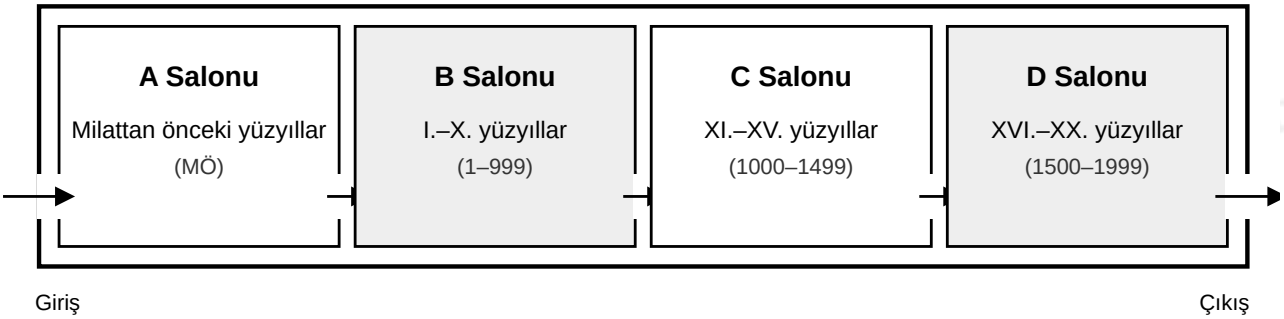
© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

2.1. Kaynak C'de geçmişte yaşanan hangi olumsuz deneyim anlatılmaktadır? Yazıtı diktiren hükümdarın bu deneyimden halkının **hangi dersi** çıkarmasını istediğini kaynaktaki ifadelere dayanarak açıklayınız.

2.2. Bu yazıtın günümüzde korunmasının ve okunmasının **topluma** sağladığı **bir** faydayı açıklayınız.

3. Bir kent müzesinde salonlar, sergiledikleri olayların ait olduğu yüzyıllara göre düzenlenmiştir (Şekil 1). Müze görevlileri, aşağıdaki bilgi kartlarını ilgili salonlara asacaktır.

Kent Müzesi — salon planı (eskiden yeniye ziyaret yönü)



Her salon, adındaki yüzyıl aralığına ait olayları ve eserleri sergiler; ziyaret A salonundan başlar.

Şekil 1. Kent Müzesi salon planı

- **a)** Büyük İskender'in ordusuyla Asya'ya geçmesi — MÖ 334
- **b)** Jül Sezar'ın Roma'da öldürülmesi — MÖ 44
- **c)** Puvatya (Poitiers) Savaşı — 732
- **d)** Dandanakan Savaşı — 1040
- **e)** Osmanlı Beyliği'nin kuruluşu (geleneksel tarih) — 1299
- **f)** I. Meşrutiyet'in ilanı — 1876

3.1. Her kartın hangi yüzyıla (Romen rakamıyla; milattan önce ise "MÖ" belirterek) ait olduğunu ve hangi

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

salona asılması gerektiğini tabloya yazınız.

Kart	Yüzyıl	Salon
a		
b		
c		
d		
e		
f		

3.2. Müzeyi gezen bir öğrencinin defterine yazdığı aşağıdaki cümlelerden **üçü** yanlıştır. Yanlış cümlelerin numaralarını yazınız ve her birini doğru biçimde yeniden yazınız.

- **I.** a kartındaki olay, b kartındaki olaydan daha eskidir.
- **II.** 1040 yılı, XI. yüzyılın ikinci yarısındadır.
- **III.** 1299 yılı, XIII. yüzyılın son yılıdır.
- **IV.** 1876 yılı, XIX. yüzyılın üçüncü çeyreğindedir.
- **V.** Milattan önceki yüzyıllarda MÖ IV. yüzyıl, MÖ I. yüzyıldan sonra gelir.

4. Bir dağ geçidindeki kervansarayın XVII. yüzyılda neden terk edildiğini araştıran üç tarihçinin notları aşağıda verilmiştir (kurgusal).

> ***Tarihçi 1:*** *"Vergi defterlerine göre kervansarayın yanındaki pazarın geliri elli yıl içinde yarıya düşmüş. Aynı dönemde mallar giderek deniz yoluyla taşınmaya başlanmış. Kervanlar bu geçidi artık kullanmaz olmuş."*
>
> ***Tarihçi 2:*** *"Bölgedeki çok yaşlı ağaçların gövdelerindeki yıllık halkalar, aynı yıllarda art arda gelen kurak dönemleri gösteriyor. Kuyuları kuruyan bir konak yerinde kervanların durması mümkün değildi."*
>
> ***Tarihçi 3:*** *"Bir vakanüvisin kroniğinde, o yıllarda geçitte eşkıya saldırılarının arttığı ve yolun güvenliğinin kalmadığı yazıyor. Tüccarlar can ve mal kaybından korkarak başka yollara yönelmiş."*

4.1. Her tarihçinin **dayandığı kaynağı**, bu kaynağın **türünü** (yazılı, sözlü, eşya ve nesne vb.) ve **ulaştığı açıklamayı** tabloya yazınız.

Tarihçi	Dayandığı kaynak	Kaynağın türü	Ulaştığı açıklama
1			
2			
3			

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

4.2. Notları okuyan bir öğrenci *"Üç tarihçiden yalnız biri haklı olabilir; diğer ikisi yanılıyor."* demiştir. Bu görüşe katılıp katılmadığınızı belirtiniz ve tarihsel bilginin özelliklerine dayanarak **iki** gerekçeyle açıklayınız.

5. XIX. yüzyılda bir liman şehrinin ipek ticaretini araştıran iki araştırmacının çalışmaları aşağıda anlatılmıştır (kurgusal).

> ***Araştırmacı Selin:*** *"Dört yıl boyunca şehir arşivinde bir tüccar ailesine ait yaklaşık üç yüz mektubu tek tek okudum. Eğik ve bitişik el yazısını çözebilmek için eski yazı derslerine katıldım; mektupların kâğıdını ve mühürlerini de inceledim. Mektuplarda ailenin borçlarını, kızlarının çeyizi için ipek ayırdıklarını ve kötü geçen bir hasat yılındaki kaygılarını okudum. Mektuplardaki ipek fiyatlarını aynı yılların şehir gazetesiyle karşılaştırdım; bazı mektupların alacaklılara yazıldığını, bu yüzden ailenin durumunu olduğundan kötü gösterebileceğini de hesaba kattım. Sonunda üç kuşak ipek tüccarının hayatını ayrıntılarıyla anlatan bir kitap yazdım."*
>
> ***Araştırmacı Kerem:*** *"Altı kişilik ekibimizle, taranıp bilgisayara aktarılmış kırk bin gümrük kaydını bir veri tabanında topladık; her kayda tarih, liman, tüccar ve mal miktarı etiketleri ekledik. Kayıtları filtreleyerek ipek yüklerinin hangi yıllarda arttığını gösteren grafikler hazırladık; coğrafi bilgi sistemleriyle gemilerin uğradığı limanları haritaya döktük. Ağ analiziyle hangi tüccarların birbiriyle ortaklık kurduğunu gösterdik ve verileri herkesin kullanabileceği biçimde genel ağda yayımladık. Taramada okunamayan ya da tarihi yanlış girilmiş kayıtları düzeltmek için ise arşivdeki asıl defterlere başvurduk."*

5.1. Tarihsel bilginin üretim sürecindeki aşağıdaki aşamalarda iki araştırmacının **ne yaptığını** metinden hareketle tabloya yazınız. Kaynak eleştirisi (tenkit) satırında araştırmacının kaynağın neyini sorguladığını da belirtiniz.

Aşama	Selin	Kerem
Kaynakları tespit etme ve toplama		
Kaynak eleştirisi (tenkit)		
Kaynakları karşılaştırma ve yorumlama		
Yazma ve paylaşma		

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

5.2. İki araştırmacının, kullandıkları araçlar farklı olsa da **ortak** olarak izlediği **iki** aşamayı her araştırmacıdan birer örnekle yazınız. Ardından Kerem'in okunamayan ve tarihi yanlış girilmiş kayıtlar için asıl defterlere başvurmasının üretim sürecinin **hangi aşamasına** karşılık geldiğini nedeniyle açıklayınız.

6. Bir araştırmacı, XVII. yüzyılda bir köye gönderilmiş bir fermanı ve o köyün geçmişini incelemektedir. Araştırmacının yapacağı işler harflerle, tarihe yardımcı bilimler ise numaralarla aşağıda verilmiştir.

- **a)** Fermanın sonundaki mührün kime ait olduğunu belirlemek
- **b)** Fermanın başlık, hitap ve tarih kaydı bakımından dönemin resmî belge düzenine uyup uymadığını incelemek
- **c)** Fermanın yazıldığı eski ve okunması güç yazı türünü çözerek metni okumak
- **d)** Köyde bugün hâlâ sürdürülen düğün ve hasat geleneklerini kayda geçirmek
- **e)** Köyün adının hangi dilden geldiğini ve yüzyıllar içinde nasıl değiştiğini incelemek
- **f)** Fermandaki hicri tarihi miladi takvime çevirip köyle ilgili olayları zaman sırasına koymak

Yardımcı bilimler: (1) Arkeoloji · (2) Diplomatik · (3) Etnografya · (4) Filoloji · (5) Heraldik · (6) Kronoloji · (7) Nümismatik · (8) Paleografi

6.1. Her işte yararlanılacak yardımcı bilimin numarasını tabloya yazınız. (Numaralardan ikisi kullanılmayacaktır.)

İş	Yardımcı bilim (numara)
a	
b	
c	
d	
e	
f	

6.2. Listede kullanılmayan bilim dallarından **birini** seçiniz. Bu bilim dalının köyün geçmişini araştıran araştırmacıya nasıl katkı sağlayabileceğini bir örnekle açıklayınız. Ardından tarihçinin neden farklı bilim dallarından yararlanmak zorunda olduğunu **bir** gerekçeyle yazınız.

7. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

7.1. Aşağıda verilen ifadelerin her birinin tarihsel **olay** mı yoksa tarihsel **olgu** mu olduğunu tabloya yazınız.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

İfade	Olay / Olgu
a) Kristof Kolomb'un Amerika kıtasına ulaşması (1492)	
b) Avrupa devletlerinin yeni kıtalarda sömürgeler kurması	
c) Gutenberg'in hareketli harflerle ilk kitapları basması	
d) Avrupa'da kitap sayısının ve okuryazarlığın artması	
e) Türklerin Anadolu'yu yurt edinmesi	
f) Kösedağ Savaşı (1243)	

7.2. Aşağıdaki kaynağı bir tarihçi gibi inceleyiniz.

> ***Kaynak D*** *— Bir saray tarihçisinin, anlattığı savaştan yaklaşık iki yüz yıl sonra yazıp hükümdara sunduğu eserden (kurgusal): "Yüce atamız Kara Han, ırmak kıyısındaki savaşta yüz bin kişilik düşman ordusunu yalnız üç bin atlıyla bozguna uğrattı. O gün gök gürledi ve düşmanın attığı oklar geri dönüp kendilerine saplandı. Atamızın soyundan gelen padişahımız da onun gibi yenilmezdir. Bu bilgileri, dedemin dedesinden kuşaktan kuşağa aktarılan sözlere dayanarak yazdım."*

Kaynak D'yi güvenilirlik açısından **iki** yönden eleştiriniz; her eleştiriyi kaynaktaki bir ifadeye dayandırınız. Ardından bu kaynaktan çıkarılabilecek ve başka kaynaklarla doğrulanması gereken **bir** bilgiyi yazınız.

Cevap anahtarı: çözdükten sonra okut.
Her maddenin tam puan ölçütü, kısmi ve sıfır puan durumu, olası yanıt. Kendini puanla, aynı sayfadan 40 dakikalık sayaçla yeniden çöz.

© 2026 Dubba. Bu yazılının soruları, şekilleri, puanlama anahtarı ve çözümleri Dubba'nın özgün eseridir (5846 sayılı FSEK); tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde ve değiştirilmeden çoğaltıp öğrencilere, sınıflara, okullara ve kurslara bedelsiz dağıtabilirsin; satılamaz, ücretli bir ürün ya da hizmette kullanılamaz, ticari amaçla kullanılamaz, başka sitede barındırılamaz, kaynak dubba.com.tr gösterilir. Telif Politikası 3. madde: dubba.com.tr/telif

DUBBA · OYSS HAZIRLIK **CEVAP ANAHTARI**

9. Sınıf Tarih Dersi 1. Dönem 1. Ortak Yazılı Sınavı · Senaryo 3

Süre: 40 dakika · Her sorunun puanı yanında yazılıdır.

Anahtar ve sorular çevrim içi

9. Sınıf Tarih · 1. Dönem 1. Ortak Yazılı (Senaryo 3)

1. Aşağıdaki kaynakları inceleyerek soruları cevaplayınız.

> ***Kaynak A*** *— Bir aşçının bir dergiye verdiği söyleşiden (kurgusal): "Lokantamı açmadan önce şehrin eski mutfağını tanımak istedim; iki yüz yıl önceki bir aşevinin harcama defterlerini ve el yazısı yemek tariflerini aylarca okudum. Bugün mutfağımızın vazgeçilmezi olan domatesin defterlerde hiç geçmemesine önce şaşırdım; nedenini araştırınca bu sebzenin bölge mutfağına çok sonra girdiğini öğrendim. Kıtlık yıllarında ekmeğe arpa ve darı karıştırıldığını görünce, o insanların sofrasını bugünün bolluğuyla küçümseyemeyeceğimi anladım. Artık menümdeki her yemeğin bir geçmişi var; misafirlerime tabakla birlikte o geçmişi de anlatıyorum ve işimi eskisinden çok daha anlamlı buluyorum."*
>
> ***Kaynak B*** *— Dere kenarındaki bir kasabanın belediye meclisi toplantı tutanağından (kurgusal): "Söz alan emekli öğretmen Hatice Sönmez, kasaba arşivindeki kayıtlara göre son yüz elli yılda derenin üç kez taştığını, her seferinde dere yatağına yapılmış evlerin yıkıldığını hatırlattı. Meclis, bu kayıtlar üzerine dere yatağında yeni yapı izni verilmemesine oy birliğiyle karar verdi. Ayrıca son taşkında mahalle halkının evini kaybedenlere kapısını açtığını anlatan tanıklıkların bir kitapçıkta toplanarak okullara dağıtılması ve en yüksek su seviyesinin köprü ayağına kalıcı olarak işaretlenmesi kararlaştırıldı."*

1.1. Kaynak A'da geçmişi araştırmanın aşçıya **birey olarak** sağladığı **iki** faydayı, kaynaktaki ifadelerle ilişkilendirerek açıklayınız.

1.2. Kaynak B'ye göre kasabanın geçmişini bilmenin **topluma** sağladığı **iki** faydayı, meclisin aldığı kararlara dayanarak açıklayınız.

2. Aşağıdaki kaynağı inceleyerek soruları cevaplayınız.

> ***Kaynak C*** *— Orhun Yazıtları'ndan (VIII. yüzyıl; kamu malı metinden sadeleştirilmiştir): "Çin halkının sözü tatlı, ipek kumaşı yumuşakmış; tatlı sözle, yumuşak ipekle kandırıp uzaktaki halkları kendine yaklaştırırmış. Bu söze kanıp onların topraklarına yaklaştığınızda, Türk halkı, çok kayba uğradın. (…) Bu sözlerimi ebedî taşa kazıttım; bunu görüp öğrenin, beylerinize ve devletinize sahip çıkın."*

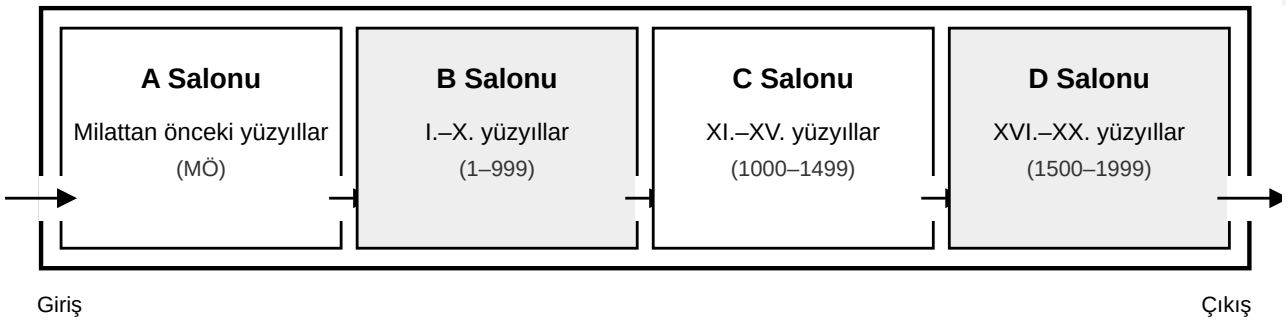
2.1. Kaynak C'de geçmişte yaşanan hangi olumsuz deneyim anlatılmaktadır? Yazıtı diktiren hükümdarın bu deneyimden halkının **hangi dersi** çıkarmasını istediğini kaynaktaki ifadelere dayanarak açıklayınız.

2.2. Bu yazıtın günümüzde korunmasının ve okunmasının **topluma** sağladığı **bir** faydayı açıklayınız.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

3. Bir kent müzesinde salonlar, sergiledikleri olayların ait olduğu yüzyıllara göre düzenlenmiştir (Şekil 1). Müze görevlileri, aşağıdaki bilgi kartlarını ilgili salonlara asacaktır.

Kent Müzesi — salon planı (eskiden yeniye ziyaret yönü)



Her salon, adındaki yüzyıl aralığına ait olayları ve eserleri sergiler; ziyaret A salonundan başlar.

Şekil 1. Kent Müzesi salon planı

- **a)** Büyük İskender'in ordusuyla Asya'ya geçmesi — MÖ 334
- **b)** Jül Sezar'ın Roma'da öldürülmesi — MÖ 44
- **c)** Puvatya (Poitiers) Savaşı — 732
- **d)** Dandanakan Savaşı — 1040
- **e)** Osmanlı Beyliği'nin kuruluşu (geleneksel tarih) — 1299
- **f)** I. Meşrutiyet'in ilanı — 1876

3.1. Her kartın hangi yüzyıla (Romen rakamıyla; milattan önce ise "MÖ" belirterek) ait olduğunu ve hangi salona asılması gerektiğini tabloya yazınız.

Kart	Yüzyıl	Salon
a		
b		
c		
d		
e		
f		

3.2. Müzeyi gezen bir öğrencinin defterine yazdığı aşağıdaki cümlelerden **üçü** yanlıştır. Yanlış cümlelerin numaralarını yazınız ve her birini doğru biçimde yeniden yazınız.

- **I.** a kartındaki olay, b kartındaki olaydan daha eskidir.
- **II.** 1040 yılı, XI. yüzyılın ikinci yarısındadır.
- **III.** 1299 yılı, XIII. yüzyılın son yılıdır.
- **IV.** 1876 yılı, XIX. yüzyılın üçüncü çeyreğindedir.
- **V.** Milattan önceki yüzyıllarda MÖ IV. yüzyıl, MÖ I. yüzyıldan sonra gelir.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

4. Bir dağ geçidindeki kervansarayın XVII. yüzyılda neden terk edildiğini araştıran üç tarihçinin notları aşağıda verilmiştir (kurgusal).

> ***Tarihçi 1:*** *"Vergi defterlerine göre kervansarayın yanındaki pazarın geliri elli yıl içinde yarıya düşmüş. Aynı dönemde mallar giderek deniz yoluyla taşınmaya başlanmış. Kervanlar bu geçidi artık kullanmaz olmuş."*
>
> ***Tarihçi 2:*** *"Bölgedeki çok yaşlı ağaçların gövdelerindeki yıllık halkalar, aynı yıllarda art arda gelen kurak dönemleri gösteriyor. Kuyuları kuruyan bir konak yerinde kervanların durması mümkün değildi."*
>
> ***Tarihçi 3:*** *"Bir vakanüvisin kroniğinde, o yıllarda geçitte eşkıya saldırılarının arttığı ve yolun güvenliğinin kalmadığı yazıyor. Tüccarlar can ve mal kaybından korkarak başka yollara yönelmiş."*

4.1. Her tarihçinin **dayandığı kaynağı**, bu kaynağın **türünü** (yazılı, sözlü, eşya ve nesne vb.) ve **ulaştığı açıklamayı** tabloya yazınız.

Tarihçi	Dayandığı kaynak	Kaynağın türü	Ulaştığı açıklama
1			
2			
3			

4.2. Notları okuyan bir öğrenci *"Üç tarihçiden yalnız biri haklı olabilir; diğer ikisi yanılıyor."* demiştir. Bu görüşe katılıp katılmadığınızı belirtiniz ve tarihsel bilginin özelliklerine dayanarak **iki** gerekçeyle açıklayınız.

5. XIX. yüzyılda bir liman şehrinin ipek ticaretini araştıran iki araştırmacının çalışmaları aşağıda anlatılmıştır (kurgusal).

> ***Araştırmacı Selin:*** *"Dört yıl boyunca şehir arşivinde bir tüccar ailesine ait yaklaşık üç yüz mektubu tek tek okudum. Eğik ve bitişik el yazısını çözebilmek için eski yazı derslerine katıldım; mektupların kâğıdını ve mühürlerini de inceledim. Mektuplarda ailenin borçlarını, kızlarının çeyizi için ipek ayırdıklarını ve kötü geçen bir hasat yılındaki kaygılarını okudum. Mektuplardaki ipek fiyatlarını aynı yılların şehir gazetesiyle karşılaştırdım; bazı mektupların alacaklılara yazıldığını, bu yüzden ailenin durumunu olduğundan kötü gösterebileceğini de hesaba kattım. Sonunda üç kuşak ipek tüccarının hayatını ayrıntılarıyla anlatan bir kitap yazdım."*
>
> ***Araştırmacı Kerem:*** *"Altı kişilik ekibimizle, taranıp bilgisayara aktarılmış kırk bin gümrük kaydını bir veri tabanında topladık; her kayda tarih, liman, tüccar ve mal miktarı etiketleri ekledik. Kayıtları filtreleyerek ipek yüklerinin hangi yıllarda arttığını gösteren grafikler hazırladık; coğrafi bilgi sistemleriyle gemilerin uğradığı limanları haritaya döktük. Ağ analiziyle hangi tüccarların birbiriyle ortaklık kurduğunu gösterdik ve verileri herkesin kullanabileceği biçimde genel ağda yayımladık. Taramada okunamayan ya da tarihi yanlış girilmiş kayıtları düzeltmek için ise arşivdeki asıl defterlere başvurduk."*

5.1. Tarihsel bilginin üretim sürecindeki aşağıdaki aşamalarda iki araştırmacının **ne yaptığını** metinden hareketle tabloya yazınız. Kaynak eleştirisi (tenkit) satırında araştırmacının kaynağın neyini sorguladığını da belirtiniz.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Aşama	Selin	Kerem
Kaynakları tespit etme ve toplama		
Kaynak eleştirisi (tenkit)		
Kaynakları karşılaştırma ve yorumlama		
Yazma ve paylaşma		

5.2. İki araştırmacının, kullandıkları araçlar farklı olsa da **ortak** olarak izlediği **iki** aşamayı her araştırmacıdan birer örnekle yazınız. Ardından Kerem'in okunamayan ve tarihi yanlış girilmiş kayıtlar için asıl defterlere başvurmasının üretim sürecinin **hangi aşamasına** karşılık geldiğini nedeniyle açıklayınız.

6. Bir araştırmacı, XVII. yüzyılda bir köye gönderilmiş bir fermanı ve o köyün geçmişini incelemektedir. Araştırmacının yapacağı işler harflerle, tarihe yardımcı bilimler ise numaralarla aşağıda verilmiştir.

- **a)** Fermanın sonundaki mührün kime ait olduğunu belirlemek
- **b)** Fermanın başlık, hitap ve tarih kaydı bakımından dönemin resmî belge düzenine uyup uymadığını incelemek
- **c)** Fermanın yazıldığı eski ve okunması güç yazı türünü çözerek metni okumak
- **d)** Köyde bugün hâlâ sürdürülen düğün ve hasat geleneklerini kayda geçirmek
- **e)** Köyün adının hangi dilden geldiğini ve yüzyıllar içinde nasıl değiştiğini incelemek
- **f)** Fermandaki hicri tarihi miladi takvime çevirip köyle ilgili olayları zaman sırasına koymak

Yardımcı bilimler: (1) Arkeoloji · (2) Diplomatik · (3) Etnografya · (4) Filoloji · (5) Heraldik · (6) Kronoloji · (7) Nümismatik · (8) Paleografi

6.1. Her işte yararlanılacak yardımcı bilimin numarasını tabloya yazınız. (Numaralardan ikisi kullanılmayacaktır.)

İş	Yardımcı bilim (numara)
a	
b	
c	
d	
e	
f	

6.2. Listede kullanılmayan bilim dallarından **birini** seçiniz. Bu bilim dalının köyün geçmişini araştıran araştırmacıya nasıl katkı sağlayabileceğini bir örnekle açıklayınız. Ardından tarihçinin neden farklı bilim dallarından yararlanmak zorunda olduğunu **bir** gerekçeyle yazınız.

7. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

7.1. Aşağıda verilen ifadelerin her birinin tarihsel **olay** mı yoksa tarihsel **olgu** mu olduğunu tabloya yazınız.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

İfade	Olay / Olgu
a) Kristof Kolomb'un Amerika kıtasına ulaşması (1492)	
b) Avrupa devletlerinin yeni kıtalarda sömürgeler kurması	
c) Gutenberg'in hareketli harflerle ilk kitapları basması	
d) Avrupa'da kitap sayısının ve okuryazarlığın artması	
e) Türklerin Anadolu'yu yurt edinmesi	
f) Kösedağ Savaşı (1243)	

7.2. Aşağıdaki kaynağı bir tarihçi gibi inceleyiniz.

> ***Kaynak D*** *— Bir saray tarihçisinin, anlattığı savaştan yaklaşık iki yüz yıl sonra yazıp hükümdara sunduğu eserden (kurgusal): "Yüce atamız Kara Han, ırmak kıyısındaki savaşta yüz bin kişilik düşman ordusunu yalnız üç bin atlıyla bozguna uğrattı. O gün gök gürledi ve düşmanın attığı oklar geri dönüp kendilerine saplandı. Atamızın soyundan gelen padişahımız da onun gibi yenilmezdir. Bu bilgileri, dedemin dedesinden kuşaktan kuşağa aktarılan sözlere dayanarak yazdım."*

Kaynak D'yi güvenilirlik açısından **iki** yönden eleştiriniz; her eleştiriyi kaynaktaki bir ifadeye dayandırınız. Ardından bu kaynaktan çıkarılabilecek ve başka kaynaklarla doğrulanması gereken **bir** bilgiyi yazınız.

Puanlama anahtarı ve örnek cevaplar Dubba'nın hazırladığı örneklerdir; resmî değerlendirme ölçütleri ODSGM ve okulun tarafından belirlenir.

Soru – Öğrenme Çıktısı – Beceri

Soru	Öğrenme çıktısı	Beceri
1	TAR.9.1.1. Tarih öğrenmenin bireye ve topluma faydalarını yorumlayabilme	SBAB2. Kanıta Dayalı Sorgulama ve Araştırma (SBAB2.5. Kaynağı Yorumlama)
2	TAR.9.1.1. Tarih öğrenmenin bireye ve topluma faydalarını yorumlayabilme	SBAB2.5. Kaynağı Yorumlama; KB2.4. Çözümleme
3	TAR.9.1.2. Tarihin doğasını farklı kaynaklar üzerinden inceleyebilme	SBAB1. Zamanı Algılama ve Kronolojik Düşünme
4	TAR.9.1.2. Tarihin doğasını farklı kaynaklar üzerinden inceleyebilme	KB2.7. Karşılaştırma; KB2.17. Değerlendirme
5	TAR.9.1.3. Tarihsel bilginin üretim sürecini çözümleyebilme	KB2.4. Çözümleme; SBAB2.4. Kaynağı Sorgulama
6	TAR.9.1.3. Tarihsel bilginin üretim sürecini çözümleyebilme	KB2.4. Çözümleme
7	TAR.9.1.3. Tarihsel bilginin üretim sürecini çözümleyebilme	SBAB2.4. Kaynağı Sorgulama; KB2.17. Değerlendirme

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Puanlama Tablosu

1.1	1.2	2.1	2.2	3.1	3.2	4.1	4.2	5.1	5.2	6.1	6.2	7.1	7.2	Toplam
8	6	8	4	9	6	9	5	9	5	9	6	6	10	100

Çözümler ve Puanlama Anahtarı

1.1. TAM PUAN (8 PUAN)

Puanlama 4+4: kaynakla ilişkilendirilmiş her fayda 4 puan (fayda adı 2, kaynaktan ifade 2). Beklenen faydalar (ikisi yeterli):

- **Merak ve sorgulama / araştırma becerisi:** domatesin defterlerde geçmemesine şaşırıp nedenini araştırması.
- **Değişim ve sürekliliği fark etme:** mutfağın zaman içinde değiştiğini, bugün vazgeçilmez olan bir ürünün geçmişte bulunmadığını öğrenmesi.
- **Olayları dönemin şartlarıyla değerlendirme (tarihsel empati):** kıtlık yıllarının sofrasını bugünün bolluğuyla küçümseyemeyeceğini anlaması.
- **Kimlik ve anlam kazanma / kendini ve işini tanıma:** menüdeki her yemeğin bir geçmişi olduğunu görüp işini daha anlamlı bulması. **KISMİ PUAN:** Fayda doğru, kaynaktan ifade yoksa 2 puan; aynı faydanın iki ifadesi yazılmışsa en çok 4 puan; topluma yönelik fayda yazılmışsa o madde 0. **SIFIR PUAN:** Boş ya da kaynakla ilişkisi kurulmayan genel ifadeler.

1.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Puanlama 3+3: karara dayalı her fayda 3 puan (fayda adı 1, karar 2). Beklenen faydalar (ikisi yeterli):

- **Geçmiş deneyimlerden ders alarak geleceği planlama:** üç taşkın kaydı üzerine dere yatağına yapı izni verilmemesi; su seviyesinin köprüye işaretlenerek gelecek kuşakları uyarması.
- **Dayanışma gibi ortak değerlerin aktarılması / toplumsal bellek:** taşkında birbirine yardım eden mahalle halkının tanıklıklarının okullara dağıtılması.
- **Ortak kimlik ve aidiyet duygusunun güçlenmesi:** kasabanın ortak geçmişinin kitapçık ve işaretle kalıcı hâle getirilmesi. **KISMİ PUAN:** Fayda doğru, karar yazılmamışsa 1 puan; bireysel fayda yazılmışsa o madde 0. **SIFIR PUAN:** Boş ya da kaynağa dayanmayan cevap.

2.1. TAM PUAN (8 PUAN)

Deneyim 4 puan: Türk halkının Çin'in **tatlı sözüne ve ipeğine kanarak** onların topraklarına yaklaşması ve bunun sonucunda **büyük kayba uğraması** (bağımsızlığını, gücünü yitirmesi). Ders 4 puan: halkın aynı hataya düşmemesi; yabancıların çıkarcı vaatlerine aldanmaması, **beylerine ve devletine sahip çıkması**, birliğini koruması. Hükümdar bu dersin unutulmaması için sözlerini ebedî taşa kazıtmıştır (geçmişten ders alma). **KISMİ PUAN:** Deneyim ya da ders kaynaktan ifadeyle ilişkilendirilmeden yazılmışsa her biri 2 puan. **SIFIR PUAN:** Boş ya da yazıtla ilgisiz cevap.

2.2. TAM PUAN (4 PUAN)

Kabul edilen faydalar (biri yeterli; fayda 2 + açıklama 2): **ortak kimlik ve millî bilinç** — toplumun kökenini ve dilinin eski örneklerini tanıması; **kültürel mirasın korunması / toplumsal bellek** — atalardan kalan sözlerin kuşaktan kuşağa aktarılması; **geçmişten ders alma** — birlik ve bağımsızlığın değerinin bugün de

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

kavranması. **KISMİ PUAN:** Fayda adı yazılıp açıklanmamışsa 2 puan; bireysel fayda yazılmışsa 1 puan. **SIFIR PUAN:** Boş ya da ilgisiz cevap.

3.1. TAM PUAN (9 PUAN)

Her satır 1,5 puan (yüzyıl 1 + salon 0,5). a MÖ 334 → **MÖ IV. yüzyıl, A**; b MÖ 44 → **MÖ I. yüzyıl, A**; c 732 → **VIII. yüzyıl, B**; d 1040 → **XI. yüzyıl, C**; e 1299 → **XIII. yüzyıl, C**; f 1876 → **XIX. yüzyıl, D**. Yüzyılın Arap rakamıyla yazılması (8., 11. …) kabul edilir. **KISMİ PUAN:** Yüzyıl yanlış ama o yüzyıla göre salon tutarlıysa salon puanı (0,5) verilir; MÖ belirtilmeden yazılan a ve b satırlarında yüzyıl puanı verilmez. **SIFIR PUAN:** Boş ya da tümü yanlış.

3.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Yanlış cümleler II, IV ve V (her biri: tespit 1 + düzeltme 1 = 2 puan). Düzeltmeler:

- II: 1040 yılı XI. yüzyılın **ilk yarısındadır** (1000–1049; 1. çeyrek).
- IV: 1876 yılı XIX. yüzyılın **dördüncü (son) çeyreğindedir** (1875–1899).
- V: Milattan önce yıllar geriye doğru sayıldığından MÖ IV. yüzyıl, MÖ I. yüzyıldan **önce** gelir. I doğrudur (MÖ 334, MÖ 44'ten 290 yıl öncedir); III doğrudur (yüzyıllar 1200–1299 biçiminde bölümlenir). **KISMİ PUAN:** Yanlış cümle bulunup düzeltilmemişse 1 puan; doğru bir cümle yanlış olarak işaretlenirse o maddeden 1 puan kırılır (en az 0). **SIFIR PUAN:** Boş ya da hiçbir yanlış cümlenin bulunamaması.

4.1. TAM PUAN (9 PUAN)

Her hücre 1 puan. Tarihçi 1 — **vergi defterleri** / **yazılı kaynak** / ticaretin deniz yoluna kayması, pazar gelirinin düşmesi (**ekonomik neden**). Tarihçi 2 — **ağaç halkaları** / **eşya ve nesne (doğal kalıntı)** / art arda gelen kuraklık, kuyuların kuruması (**doğal neden**). Tarihçi 3 — **vakanüvis kroniği** / **yazılı kaynak** / eşkıya saldırıları, yol güvenliğinin kalmaması (**güvenlik nedeni**). **KISMİ PUAN:** Açıklama genel ("kervanlar gelmedi") yazılıp nedene bağlanmamışsa o hücre 0,5 puan. **SIFIR PUAN:** Boş ya da tümü yanlış.

4.2. TAM PUAN (5 PUAN)

Görüş 1 puan: **katılmıyorum**. Gerekçeler 2+2 (ikisi yeterli):

- Tarihsel olayların **birden çok nedeni** olabilir; ekonomik, doğal ve güvenlik nedenleri birbirini dışlamaz, birlikte etkili olmuş olabilir.
- Her tarihçi **farklı türden kaynaklara** dayanmıştır; her kaynak olayın farklı bir yönünü aydınlatır, kaynaklar birbirini tamamlar.
- Tarihsel bilgi **tarihçinin sorusu ve bakış açısıyla** sınırlıdır; farklı yorumlar tarihin doğası gereğidir.
- Tarihsel bilgi **yeni kanıtlarla değişebilir**; bugünkü kanıtlar tek bir nedeni kesinleştirmeye yetmeyebilir. **KISMİ PUAN:** Gerekçe yazılıp notlarla ilişkilendirilmemişse her biri 1 puan; "katılıyorum" diyen fakat nedenlerin birlikte etkili olabileceğini tartışan cevap en çok 2 puan. **SIFIR PUAN:** Boş ya da gerekçesiz cevap.

5.1. TAM PUAN (9 PUAN)

Kaynak eleştirisi satırındaki hücreler 1,5'er puan (işlem 1 + neyin sorgulandığını belirtme 0,5), diğer hücreler 1'er puan. Tenkit, kaynağın güvenilirliğini sorgulamaktır: kaynağın aslına uygunluğu ve özgünlüğü ya da aktardığı bilginin doğruluğu ve yazarın amacı/tarafsızlığı.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

- **Kaynakları tespit etme ve toplama:** Selin — şehir arşivindeki bir tüccar ailesine ait yaklaşık üç yüz el yazması mektubu bulup okuması. Kerem — taranmış kırk bin gümrük kaydını bir veri tabanında toplaması.
- **Kaynak eleştirisi:** Selin — kâğıt ve mühürleri incelemesi (özgünlüğü sorgulama); alacaklılara yazılan mektupların aileyi olduğundan kötü gösterebileceğini düşünmesi (yazarın amacını ve bilginin doğruluğunu sorgulama). Kerem — okunamayan ve tarihi yanlış girilmiş kayıtları asıl defterlerle karşılaştırıp düzeltmesi (kopyanın aslına uygunluğunu ve kayıttaki bilginin doğruluğunu sorgulama; ikisinden birini yazan cevap kabul).
- **Karşılaştırma ve yorumlama:** Selin — mektuplardaki fiyatları gazeteyle karşılaştırması; borç, çeyiz ve hasat kaygısı bilgilerinden ailenin hayatını yorumlaması. Kerem — kayıtları filtreleyip ipek yüklerinin yıllara göre değişimini grafikle, limanları haritayla, tüccar ortaklıklarını ağ analiziyle ortaya koyması.
- **Yazma ve paylaşma:** Selin — üç kuşak tüccarın hayatını anlatan kitap yazması. Kerem — verileri, grafik ve haritaları herkesin kullanabileceği biçimde genel ağda yayımlaması. **KISMİ PUAN:** Hücre metinle ilişkilendirilmeden genel ifadeyle doldurulmuşsa 0,5 puan; Selin ve Kerem'in işlemleri yer değiştirmişse o hücreler 0; eleştiri türü yanlış ya da belirtilmemişse o hücreden 0,5 puan kırılır. **SIFIR PUAN:** Boş ya da tümü yanlış.

5.2. TAM PUAN (5 PUAN)

Ortak aşamalar 1,5+1,5 (aşama 0,5 + iki araştırmacıdan örnek 1). Kabul edilenler (ikisi yeterli): **kaynakları toplama** (mektuplar / gümrük kayıtları); **kaynak eleştirisi** (kâğıt–mühür ve yazar amacı / asıl defterle düzeltme); **karşılaştırma ve yorumlama** (gazeteyle karşılaştırma / grafik–harita–ağ analizi); **kanıta dayalı ürün oluşturma ve paylaşma** (kitap / genel ağda yayımlama). Kerem'in asıl defterlere dönmesi 2 puan (aşama 1 + neden 1): **kaynak eleştirisi / kaynağı sorgulama** aşaması — taranmış kopyadaki bilginin asıl belgeye uygun ve doğru olup olmadığı denetlenmiştir; hatalı veriyle yapılan yorum yanlış sonuca götüreceği için kaynağın güvenilirliği sınanmıştır. **KISMİ PUAN:** Aşama adı yazılıp örnek verilmemişse her biri 0,5 puan; Kerem'in işlemi için aşama doğru, neden yoksa 1 puan; "kaynak toplama" diyen ve yeniden bilgi toplamayla gerekçelendiren cevap 1 puan. **SIFIR PUAN:** Boş ya da metinle ilgisiz cevap.

6.1. TAM PUAN (9 PUAN)

Her eşleme 1,5 puan. a → **5 (Heraldik)**; b → **2 (Diplomatik)**; c → **8 (Paleografi)**; d → **3 (Etnografya)**; e → **4 (Filoloji)**; f → **6 (Kronoloji)**. Kullanılmayanlar: 1 (Arkeoloji), 7 (Nümismatik). **KISMİ PUAN:** Doğru eşleme sayısına göre; b ile c'nin yer değiştirmesi durumunda ikisi için toplam 1,5 puan. **SIFIR PUAN:** Boş ya da tümü yanlış.

6.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Katkı 3 puan (bilim dalı ve örnek): **Arkeoloji** — köy çevresindeki toprak altı kalıntıların kazıyla çıkarılarak yerleşimin fermandan daha eskiye uzanıp uzanmadığının belirlenmesi; **Nümismatik** — köyde bulunan eski paraların incelenerek köyün hangi dönemde hangi ticaret ağlarıyla ilişkili olduğunun anlaşılması. Gerekçe 3 puan: tarihçi geçmişi doğrudan gözlemleyemez ve deneyle tekrarlayamaz; kaynaklar çok çeşitli (yazı, mühür, para, kalıntı, dil, gelenek) olduğundan her kaynak türünü incelemek için o alanın yöntemine ihtiyaç duyar; farklı bilim dalları kanıtları çoğaltır ve bilginin güvenilirliğini artırır. **KISMİ PUAN:** Bilim dalı doğru, örnek köy araştırmasıyla ilişkilendirilmemişse 1 puan; listede kullanılmış bir bilim dalı seçilmişse katkı puanı en çok 1. **SIFIR PUAN:** Boş ya da ilgisiz cevap.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

7.1. TAM PUAN (6 PUAN)

Her satır 1 puan. a **olay**; b **olgu**; c **olay**; d **olgu**; e **olgu**; f **olay**. (Olay: belirli zamanda gerçekleşen somut ve özel gelişme; olgu: uzun sürece yayılan, soyut ve genel durum.) **KISMİ PUAN:** Doğru satır sayısına göre. **SIFIR PUAN:** Boş ya da tümü yanlış.

7.2. TAM PUAN (10 PUAN)

Puanlama 4+4+2. Eleştiriler (her biri 4 puan: eleştiri 2 + kaynaktan ifade 2; ikisi yeterli):

- **İkinci elden ve olaydan çok sonra yazılmıştır:** "yaklaşık iki yüz yıl sonra", "dedemin dedesinden kuşaktan kuşağa aktarılan sözlere dayanarak" — yazar olayı görmemiştir, bilgi rivayete dayanır ve aktarımda bozulmuş olabilir.
- **Hazırlanma amacı ve yazarın konumu (taraflılık):** "hükümdara sunduğu", "padişahımız da onun gibi yenilmezdir" — eser hükümdarı ve soyunu yüceltmek için yazılmıştır, tarafsız değildir.
- **Abartılı ve olağanüstü unsurlar:** "yüz bin kişilik orduyu üç bin atlıyla", "oklar geri dönüp kendilerine saplandı" — sayılar abartılıdır, doğaüstü anlatımlar kanıtla desteklenemez. Doğrulanacak bilgi 2 puan: ırmak kıyısında Kara Han ile bir düşman arasında **bir savaş yapıldığı** ya da savaşı Kara Han'ın tarafının kazandığı; bu bilgi karşı tarafın kayıtları, aynı döneme ait belgeler veya savaş alanındaki kalıntılarla karşılaştırılmalıdır. **KISMİ PUAN:** Eleştiri doğru, kaynaktan ifade yoksa 2 puan; doğrulanacak bilgi olarak doğaüstü bir unsur (okların geri dönmesi) yazılırsa o kısım 0. **SIFIR PUAN:** Boş ya da kaynağı olduğu gibi doğru kabul eden cevap.

© 2026 Dubba. Bu yazılının soruları, şekilleri, puanlama anahtarı ve çözümleri Dubba'nın özgün eseridir (5846 sayılı FSEK); tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde ve değiştirilmeden çoğaltıp öğrencilere, sınıflara, okullara ve kurslara bedelsiz dağıtabilirsin; satılamaz, ücretli bir ürün ya da hizmette kullanılamaz, ticari amaçla kullanılamaz, başka sitede barındırılamaz, kaynak dubba.com.tr gösterilir. Telif Politikası 3. madde: dubba.com.tr/telif